

OPONENTSKÝ POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

Názov práce: *Myslenie a krása*

Autor práce: PhDr. Marcel Forgáč, PhD.

Odbor HIK: Teória literatúry a dejiny konkrétnych národných literatúr

Oponent: prof. Vladislav Suvák

Pracovisko opONENTA: Inštitút filozofie, Filozofická fakulta, Prešovská univerzita

S veľkým záujmom som si prečítal habilitačnú prácu Marcela Forgáča, ktorá sa zamýšľa nad komplikovaným a mnohoznačným vzťahom medzi filozofiou a literatúrou. Práca je poňatá ako metodologický predstupeň k širšiemu, otvorenému výskumu, ktorý by sa mal (či v budúcnosti mohol) zaoberať estetickými možnosťami filozofických textov.

V tomto duchu je práca členená na dve hlavne časti: prvú tvoria teoreticko-metodologické predpoklady naznačeného skúmania (s. 1 – 161); druhá časť sa venuje interpretačným možnostiam čítania Parmenidovej didaktickej básne – presnejšie skúma naratívne stratégie vo vzťahu k filozofickému zmyslu básne, pričom si všíma estetické funkcie textu.

Pozadie celého výskumu tvorí literárnokritický štrukturalistický prístup k estetike textu (Mukařovský, Jakobson a ich nasledovníci) – ten sa prelína s problematizáciami vzťahu medzi literatúrou a filozofiou, ktoré sú formulované z pozícií všeobecne prijímaných ako filozofické (Platón, Derrida, Rorty, Deleuze a Guattari). Výsledkom týchto interakcií sú rôzne polohy vzťahu medzi literárnou a filozofickou polohou textu (*poiétes* verzus *filosofos*, filozofia ako čisté vedenie verzus filozofia ako literárny žáner, logocentrizmus verzus diferencia atď.).

Dizertačné a habilitačné práce zvyčajne posudzujem ako celok, preto nepovažujem za potrebné vyjadrovať sa k čiastkovým analýzám. Ale predsa by som si dovoľil jednu poznámku k východiskovým úvahám habilitačnej práce, ktoré sa týkajú Platóna. Pri výklade antických (obzvlášť filozofických) textov je často ťažké určiť niekedy aj na úrovni slov, ktorému významu by sme mali dať prednosť pri ich čítaní/preklade/výklade. To sa týka aj citovanej vety z Platónovho *Faidóna* 61b, že „sa patrí, aby básnik, ak chce byť básnikom, skladal vymyslené veci, a nielen reči.“ Prof. Špaňár prekladá slovo *mythoi* spojením „vymyslené príbehy“, čo dáva zmysel z hľadiska Platónovej kritiky básnikov ako „vychovávateľov Grékov“ (*Ústava*), ale na tomto mieste sa v preklade vytráca jeden dôležitý aspekt, ktorý je v pozadí celej pasáže:

diferencia *mythoi-logoi* nesúvisí iba s „mýtmi“ ako vymyslenými príbehmi (ktoré prinášajú básnici) a „rečami“ ako skutočnými príbehmi (ktorými sa zaoberajú filozofi), ale v kontexte Sókratovej obžaloby ide aj o otázku zbožnosti a bezbožnosti: Sókratés spočiatku vykladá svoj sen („Čiň múzické diela!“) tak, že zloží spev na Apollóna ako prejav zbožnosti, ale časom pochopí, že aj jeho „reči“ boli prejavom zbožnosti (Sókratés predsa plní príkaz bohov), takže „mýty“ od tejto chvíle netvorí protiklad s „rečami“ (obidve sú súčasťou *músiké*). Inými slovami, diferenciu v tejto pasáži netvorí „vymyslené“ a „skutočné“ (ako evokuje slovenský preklad), ale „mýtické rozprávanie“ verzus „filozofické skúmanie“. Výsledkom Platónovej diferenciácie je prekonanie tejto diferencie (čo je typické pre Platónove myslenie), takže Sókratés sa môže prejaviť ako človek, ktorý vedie filozofické rozpravy v súlade s božským (protiklad medzi *mythoi* a *logoi* v skutočnosti nie je dôležitý). V tomto duchu interpretuje celú pasáž aj Marcel Forgáč (s pomocou Marthy Nussbaum), ale s touto interpretáciou nekorešponduje slovenský preklad *Faidóna*, takže by bolo možno lepšie parafrázovať Sókratove slová a ponechať v nich pôvodné výrazy *mythoi* a *logoi*. (resp. „mýty“ a „reči“).

Habilitačná práca je pomerne rozsiahla (na slovenské pomery), takže už na s. 161 som mal pocit, že Marcel Forgáč presvedčivo preukázal svoje analytické a interpretačné schopnosti. Oceňujem jeho zápal pre hľadanie nových prístupov k jednotlivým otázkam, ktorý som cítil v celej práci. Miestami som mal pocit, akoby som sa ocitol v borgesovskej knižnici, v ktorej objavíme nečakané knihy vo chvíli, keď si už myslíme, že sme problém pochopili a môžeme sa posunúť ďalej. Takto na mňa v minulosti pôsobili texty Marthy Nussbaum alebo Émila Benevenista – oveľa viac ako texty Richarda Rortyho alebo Gillesa Deleuza, aj keď sú nesmierne zaujímavé a inšpiratívne.

Habilitačná práca je napísaná kultivovaným jazykom, ktorý má na zreteli nielen spôsob premyslenia jednotlivých otázok, ale aj primeraný štýl – čo odkazuje na záväzok obsiahnutý v titule práce.

Pre mňa boli zaujímavé pasáže venované autobiografii a autoštylizácii (Rortyho divé orchidey atď.). Na tomto mieste by som rád poznamenal, že na rozdiel od autorovej poznámky („k literatúre som mal vždy bližšie než k filozofii – približne o 30 metrov, respektíve o jedno poschodie...“) si myslím, že Marcel Forgáč má rovnako blízko k literárnej kritike aj k filozofii, resp. že v jeho práci zohráva diferencia medzi literárnym a filozofickým marginálnu rolu, lebo literárno-kritické interpretácie textov sú späté s kritickou diferenciou a môžu teda prispievať k vytváraniu filozofických pojmov v deleuzovskom duchu.

Pripájam dve otázky k obhajobe:

1. Čím by sme mohli nahradiť otázku Čo je literatúra?, ktorá nás núti k esencalistickým odpovediam, ak by sme chceli pochopiť povahu literatúry v západnej kultúre?
2. Pokiaľ by sme zvolili ako kritérium nášho skúmania estetické funkcie textu, v čom by spočíval hlavný rozdiel medzi Parmenidovou didaktickou básňou a kanonickými modernými textami, napr. Wittgensteinovým *Tractatus logico-philosophicus*?

Záverečné hodnotenie

Habilitačnú prácu *Myslenie a krása* autora PhDr. Marcela Forgáča, PhD. **odporúčam** prijať na obhajobu a po úspešnej obhajobe a habilitačnej prednáške **odporúčam** udeliť vedecko-pedagogický titul docent v odbore habilitačného konania a inauguračného konania **teória literatúry a dejiny konkrétnych národných literatúr**.

V Prešove, 11. 1. 2023

Prof. Vladislav Suvák